

ÄIDINKIELI I, TEKSTITAIIDON KOE 13.9.2013 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden ja sisältöjen luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintotoimikunta.

Tekstitaidon kokeen vastausten luonnehdinta koskee vain hyvän vastauksen sisältöjä. Muut arvioitavat piirteet on kuvattu kriteeritaulukossa, joka on ylioppilastutkintolautakunnan antamissa äidinkielen koetta koskeissa määräyksissä.

www.ylioppilastutkinto.fi/fi/maaraykset/ainekohtaiset/aidinkieli2007.html

Tehtävä 1

Hyvässä vastauksessa kysymystä tarkastellaan kertojan kautta, ei esimerkiksi juonta referoiden. Kertomuksen minäkertoja, Leena, havainnoi asioita, jotka ovat lapselle tärkeitä. Havainnoista näkyy, että hän on kiinteästi osa perhettä. Kerronta on alusta asti täynnä lapselle merkityksellisiä yksityiskohtia (kesäleiri, uimaretki, jäätelökioski, kiipeilyteline, lemmikkieläinten kohtalo, mehut). Hän ilmaisee, miltä hänestä tuntuu matkan eri vaiheissa (potkaisee, itkee, rukoilee).

Kertojan nuoruus näkyy myös tavassa, jolla hän tarkkailee ja tulkitsee vanhempiensa käytöstä. Junan pysähdyspaikalla hän on huolissaan, jääkö äiti junasta. Vanhempien käytöksen jatkuva tarkkailu kertoo siitä, että alkoholiperheen lapsena Leena kokee turvattomuutta.

Kokkolan mummin luona kuvaus on lapsentasaista (koriste-esineet). Taulut laajentavat lasten silmät teevadeiksi; taulun veri muistuttaa suonikohjuja mummin säärissä (vertauskohtana siis asia, joka oletettavasti on kiinnittänyt lapsen huomion).

Lapsen näkökulma näkyy myös siinä, mitä tekstissä ei kerrota. Kerronnan aukkoisuus ilmaisee sitä, että lapsi ei ymmärrä vanhempiensa ja isoäitien välisiä suhteita. Romaaniteksti sisältää myös yksityiskohtia, joita Leena ei ymmärrä (taide Kokkolan mummin seinillä).

Lapsen näkökulma näkyy myös kerronnan toteavassa sävyssä. Leena havaitsee isoja ja pieniä asioita. Hän ei osaa ilmaista eikä tulkita syy- ja -seuraussuhteita.

Luku loppuu vanhemmille suunnattuihin parahduksiin: "Isä kiltti." "Äiti kiltti." Lapsi ei osaa ajaa asiaansa kielellä argumentoiden, hän voi vain vedota aikuisten tunteisiin.

Tehtävä 2

Hyvässä vastauksessa kuvataan Ailin ja Kimmon, Leenan vanhempien, keskinäistä suhdetta, heidän suhteitaan omaan äitiinsä ja puolisonsa äitiin sekä perheen suhteita naapureihinsa.

Ailin ja Kimmon välinen suhde on riitaisa, mikä johtuu alkoholista ja taloudellisesta tilanteesta. Ongelmien taustalla on mm. siirtolaisuus. Suhde Ruotsin naapureihin on luottamuksellinen, ja etenkin naiset auttavat toisiaan.

Suhde Kokkolan mummiin, äidinäitiin, on lämmin ja läheinen koko perheen kannalta. Tosin Aili ei näytä hyväksyvän äitinsä miesystävää. Kokkolan mummin luona perhe saavuttaa harmonian ja kokee yhteisöllisyyttä keskenään ja suhteessa suomalaisiin naapureihin. Huolimatta isoäidin luona havaittavasta köyhyydestä aikuisten välillä ei ole ongelmia.

Ailin ja Kimmon suhde Helsingin isoäitiin, isänäitiin, on kylmä ja jännitteinen. Ennen matkaa Suomeen Aili oli kutsunut anoppiaan ”paskantärkeäksi”. Hän oli pilkannut myös miestään siitä, että tämä halusi pukeutua pukuun äitiään varten. Vierailun aikana äiti riitelee anoppinsa kanssa koko ajan. Aili ja Kimmo ryyppäävät ja riitelevät keskenään, ja lopulta Kimmon äiti ajaa heidät pois.

Paluu Tukholmaan on riitaisa ja onneton. Aikuisten väliset suhteet eivät parantuneet matkan aikana; päinvastoin suhde isoäitiin vaikuttaa sen jälkeen huonommalta.

Minäkertoja on lapsi. Sen vuoksi aikuisten välisten suhteiden kuvauksessa on paljon aukkoja, jotka mahdollistavat monia tulkintoja. Miten pitäisi tulkita mm. se, että Helsingin isoäiti seisoo ikkunassa verhojen takana purren hampaitaan yhteen ja vavisten?

Tehtävä 3

Suomen-lomasta kertova *Sikalat*-romaanin luku koostuu viidestä jaksosta. Hyvässä vastauksessa eritellään draaman kaarta eli juonen kehittelyä näytelmän rakenneanalyysissä käytettävien käsitteiden avulla. Vastauksessa osataan purkaa romaanin luku näytelmämaiseksi kohtauksiksi matkan vaiheiden avulla.

Vastauksessa huomataan alkujakso, esittely, jossa johdatellaan aiheeseen kertomalla muun muassa matkavalmisteluista (kiihdyttävä momentti). Toisessa jaksossa, ”junakohtauksessa”, toiminta kehittyy edelleen ja jännitys tiivistyy (toinen kiihdyttävä momentti). Kertoja, perheen tytär Leena, on huolestunut matkasta vanhempien juomisen, riitelyn sekä äidin ja koiran myöhästymisen vuoksi.

Kolmas ja neljäs jakso kertovat, mitä Suomessa tapahtuu. Kolmatta jaksoa ”Kokkolan mummi” voi pitää huippukohtana (kliimaksi): Kokkola, keskiyön aurinko, tangomusiikki, yhteisöllisyys ja rakkaus köyhyydestä huolimatta täyttävät lomamatkan odotukset. Sen jälkeen tunnelma laskee tragedian suuntaan neljännessä kohtauksessa.

Neljännessä kohtauksessa tapahtuu iso käänne. ”Vierailu Helsingin isoäidin luona” päättyy traagisesti keskinäiseen riiteltyyn ja suhteiden katkeamiseen. Viidennessä kohtauksessa seuraa loppuratkaisu, katastrofi. Se kuvaa perheen alennustilan tukholmalaisessa hotellissa.

Rakenteiden tunnistamisen ohessa hyvässä vastauksessa voi olla tulkintaa esimerkiksi siitä, mitä uutta henkilöt matkan aikana kokevat tai muuttuvatko he jollakin tavalla.

Tehtävä 4

Tuuve Aron tekstin *Sovinto* tunnistaa tekstilajiltaan elokuva-arvosteluksi, koska se noudattaa varsin hyvin tekstilajin konventioita:

Elokuva-arvostelu on perusteltu asiantuntijateksti, joka sisältää sekä tiedottavaa että mielipiteellistä aineistoa. Se antaa perustiedot elokuvasta (julkaisuvuoden, alkuperämaan, ohjaajan, käsikirjoittajan, tuottajien, kuvaajan, leikkaajan ja pääosan esittäjien nimet sekä tiedon elokuvan kestosta). Tiedot esitetään sekä luettelona arvostelun alussa että tarkemmin leipätekstissä.

Elokuva-arvostelussa on yleensä kolme osaa: teoksen esittely, teoksen erittely sekä perusteltu mielipide teoksen laadusta. Elokuva liitetään kontekstiin (esim. ajankuva, ohjaajan aikaisempi tuotanto, kirjailija, alkuteos, genre). Arvostelussa kerrotaan juonesta, henkilöhahmoista ja miljööstä sekä eritellään niitä. Tekstissä on termejä, jotka ovat peräisin elokuvateollisuudesta, ja kielessä on arvottavia ilmauksia. Kriitikko arvioi, mikä hänen mielestään on onnistunutta, mikä ei, esim. ohjaus, kuvaus, näyttelijäntyö. Kriitikon kokonaisarvio elokuvasta käy ilmi erityisesti lopusta, ja se voidaan lisäksi ilmaista tähdillä. Arvostelun kuvituksena on usein still-kuva elokuvasta.

Tuuve Aron kirjoittaman arvostelun julkaisupaikka on arvosteluja julkaiseva MTV3:n verkkosivusto.

Tehtävä 5

Tuuve Aron arvostelu on kokonaisuudessaan myönteinen (neljä tähteä). Tuukka Vartiainen suhtautuu elokuvaan kielteisemmin (kaksi tähteä).

Aron mielestä elokuvan aihe ja sen käsittelytapa on hyvä: ymmärtävä kuvaus ruotsinsuomalaisista syrjäytyjistä. Hän kehuu ohjauksen vivahteikkuutta ja kauttaaltaan komeaa näyttelijätyötä, mutta moittii elokuvan rakennetta ”sahaavaksi”. Kirjailijan suomalaiset juuret ja näyttelijöiden suomalaisuus mainitaan myönteisessä valossa. Elokuvan nimi ei ole hänen mukaansa onnistunut. Kokonaisuudessaan elokuvan ansioiden todetaan kompensoivan sen puutteita.

Vartiainen perustaa näkemyksensä aiheen yhteiskunnalliseen merkitykseen. Aihetta on hänen mukaansa käsitelty paremmin tv-sarjassa ja lapsen näkökulmaa toisessa elokuvassa. Vartiaisenkaan mukaan elokuvan nimi ei ole onnistunut. Hän arvostelee näyttelijäntyötä ”vaisuksi”, aikarakennetta epäonnistuneeksi ja musiikkia ”alakuloiseksi”.

Aro lähestyy elokuvaa ensisijaisesti taideteoksena ja draamaelokuvana, kun taas Vartiainen arvioi sitä pikemminkin dokumenttina ja yhteiskunnallisena puheenvuorona.